

Наталія Максименко,
кандидат юридичних наук доцент,
доцент кафедри права та правоохоронної
діяльності
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1005-5115>

Ірина Новіцька,
аспірант кафедри права та правоохоронної
діяльності
Центральноукраїнського державного
університету імені Володимира Винниченка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4787-9970>

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОСВІТИ

На основі аналізу поглядів науковців сутності державна політика, визначено власне бачення цього поняття. Доведено, що вчені використовують різні синонімічні формулювання для позначення поняття «державна політика у сфері освіти», серед яких: «державна освітня політика», «національна освітня політика», «державна політика в галузі освіти».

Шляхом вивчення наукових позицій та підходів до визначення сутності поняття «державна політика у сфері освіти» здійснено його ґрунтовний аналіз та сформовано авторське бачення досліджуваного явища. Акцентовано увагу на необхідності перезавантаження державної політики у сфері освіти в умовах воєнного стану та необхідності імплементації європейських принципів, підходів і практик в освітній та науковий простір.

Ключові слова: політика, освіта, державна політика, державна політика у сфері освіти, воєнний стан.

Maksymenko N., Novitska I.

Concept and essence of state policy in the field of education

The article defines and summarizes the content of the concept of «politics». It is found that politics is a rather complex and multifaceted phenomenon which covers various aspects of public life. The essence of politics lies not only in the formation and exercise of state power, but also in ensuring stability, justice and development of society as a whole. It serves as a mechanism that regulates the interaction between individuals, social groups and the state, and determines the ways of distributing resources, power and influence on social relations.

The scientific views on the interpretation of «public policy» are highlighted. The author offers her own understanding of the concept of «public policy» as a systematic process of decision-making, development of strategies and programs aimed at forming a public demand and determining the regulatory framework for achieving specific public goals, carried out by public authorities and aimed at regulating various spheres of public life.

It is established that scholars use various synonymous formulations to denote the concept of «state policy in the field of education», including: «state educational policy», «national educational policy», «state policy in the field of education».

By studying the scientific positions and approaches to defining the essence of the concept of «state policy in the field of education», a thorough analysis of this concept is carried out and the author's vision of the phenomenon under study is formed. The author emphasizes the need to reboot the State policy in the field of education under martial law and the need to implement European principles, approaches and practices in the educational and scientific space.

Keywords: politics, education, state policy, state policy in the field of education, martial law.

Постановка проблеми. Поняття «державної політики у сфері освіти» має різні тлумачення та уявлення серед науковців. Це може призвести до недослідженості чи невідповідності прийнятих рішень реальним потребам системи освіти та суспільства загалом. Більш того, актуальність цієї теми підкреслює необхідність перманентних досліджень у сфері, оскільки вимоги реалій сьогодення вимагають від суб'єктів публічного права постійно вишукувати нові шляхи управління у сфері освіти з урахуванням особливих умов та військово-воєнного стану, в якому перебуває вся держава.

У зв'язку з викладеним вище, необхідно здійснити аналіз та уніфікувати поняття державної політики у сфері освіти для того, з визначенням спрямовання останньої на досягнення як кількісних, так і якісних показників у сучасній системі освіти з урахуванням необхідності змін, що вимагають сьгоднішні події.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед провідних вітчизняних вчених-правників, які досліджували сутність поняття «державна політика», варто виокремити: В. Абдуллаєва, В. Андріяш, О. Валевського, К. Димидюк, Ю. Ковбасюка, Т. Кондратюка, О. Кучеренка, О. Лаврука, Г. Музиченко, Ю. Палагнюк, В. Тертичка, Н. Шульгу, І. Петренка та ін. Варто також загадати науковців, які у своїх працях акцентували увагу на дослідженні поняття «державна політика у сфері освіти» та «державна освітня політика», зокрема: В. Андрущенко, Н. Гедікова, Л. Грень, В. Журавський, І. Іванюк, В. Кремень, К. Малярчик, Л. Наливайко, Н. Ногас, А. Осмоловська, Л. Прокопенко, Н. Протасова, Я. Тицька, Н. Шульга тощо.

Метою статті є розкриття поняття та сутності державної політики у сфері освіти, винайдення нових управлінських шляхів у сфері освіти, які диктує сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освіта виступає не лише як засіб передачі знань і формування навичок, а й як інструмент соціалізації, культурного розвитку та економічного прогресу. У сучасному світі, де швидкі зміни в технологіях, економіці та соціумі стають нормою, державна політика в сфері освіти набуває особливого значення. Перед тим, як розкрити поставлену мету, звернімося до розкриття теоретичного аспекту понятійного апарату.

Щодо семантичної насиченості терміна «політика», то це доволі складне й багатогранне явище, яке охоплює різноманітні аспекти суспільного життя, оскільки виступає певним механізмом, що регулює взаємодію між індивідами, соціальними групами та державою, а також визначає способи розподілу ресурсів, влади та впливу в суспільстві. У науковій літературі політика часто розглядається через призму різних теоретичних підходів, що охоплюють як класичні, так і сучасні концепції.

У найбільш загальному й універсальному вигляді політика – це особливий вид людської діяльності, пов'язаний з одержанням і здійсненням влади, насамперед державної. Цей термін першим увів у наукову літературу, а, відтак – і в повсякденну лексику, давньогрецький мислитель Арістотель (384–322 рр. до н. е.). Саме під назвою «політика» вийшла одна з його праць, де він виклав свої спостереження і роздуми про державний устрій Стародавньої Греції. У перекладі з грецької термін «політика» означає державні справи, державна діяльність [1, с. 11].

В юридичній енциклопедії політика визначена, як система цілей та засобів їх досягнення тієї чи іншої держави у сфері внутрішнього і зовнішнього життя [2, с. 629]. У навчальному посібнику «Загальна теорія політики» політика визначена як сфера людської діяльності, що пов'язана з відносинами між суспільними групами, партіями, державами з приводу завоювання, утримання і використання влади. Охоплює як певні настанови й цілі, якими суб'єкти керуються у своїх справах, так і практичну діяльність щодо їх реалізації [1, с. 12].

У навчальному енциклопедичному словнику з політології можна знайти наступне визначення політики, – це діяльність людей, спрямована на реалізацію особистих і групових інтересів та цінностей щодо влаштування соціального світу [3, с. 474]. Більше того, у згаданому вище словнику зазначено, що загально-вживане розуміння політики містить у собі три взаємозалежні значення. По-перше, політика розуміється як відносини політичні між суб'єктами політики, як питання про владу і механізми політичного процесу. По-друге, категорія «політика» вживається як позначення раціонального напрямку дії чи бездіяльності актора політики для досягнення певної мети, в англосаксонській традиції – *policy*. Третє трактування політика визначає систему інститутів як організаційних форм вираження інтересів і цінностей [3, с. 474–475].

У зв'язку із зазначеним можемо зробити висновок, що з одного боку, політика може бути визначена як процес прийняття рішень, що стосуються колективних інтересів, в якому беруть участь різні сторони, такі як державні інституції, політичні партії, громадські організації та індивіди. З іншого боку, політика також включає в себе систему норм і правил, що регулюють поведінку учасників у суспільстві, а також механізми їхньої реалізації. Сутність політики полягає не лише у формуванні та реалізації державної влади, а й у забезпеченні стабільності, справедливості та розвитку суспільства загалом.

Щодо насичення поняття «державна політика», то в сучасній юридичній науці можна зустріти різноманітні погляди науковців на його трактування. Перші з них вважають державну політику управлінською діяльністю, другі – використовують цілісно-стратегічну концепцію як основу формування державної політики, а треті – визначають державну політику як реакцію на суспільно-важливу проблему.

Ю. Ковбасюк та інші вчені під державною політикою розуміють сукупність ціннісних цілей, державно-управлінських заходів, рішень і дій, порядок реалізації державно-політичних рішень (поставлених державною владою цілей) і системи державного управління розвитком країни [4, с. 8]. К. Димидюк зауважує, що державну політику варто розглядати, як політико-правову діяльність держави, що полягає у формуванні суспільного запиту щодо задоволення певного публічного інтересу, його нормативному закріпленні, контролі, регулюванні та реалізації, з метою досягнення суспільно-потрібного результату. Із викладеного вбачається, що державна політика – це процес політико-управлінського впливу інститутів влади на ті чи інші сфери суспільного буття. Цей вплив з боку держави полягає у застосуванні державних владних повноважень формуванні та реалізації державної політики, що виявляється у певних формах контролю та нагляду. У такому контексті можна розглядати державну політику безпосередньо як засіб адміністративно-управлінської діяльності органів державної влади. Адже саме через державну політику забезпечується втілення діяльності держави в державні органи. Якщо державна політика є засобом адміністративно-управлінської діяльності відповідних органів державної влади, це свідчить про адміністративно-правовий метод регулювання зазначених правовідносин [5, с. 185].

На думку І. Петренка, у виробленні державної політики можна виокремити п'ять етапів: 1) ініціювання політики – визначення та аналіз суспільних проблем, формування цілей і пріоритетів державної політики; виокремлюють два види суспільних проблем: ті, що перебувають під контролем влади і розв'язуються нею, і ті, що виникають у суспільстві, але поки що – поза політичною увагою; 2) формування політики – розробка державної політики, що передбачає узгодження інтересів, цілей і засобів їх досягнення; 3) ухвалення політики – легітимізація та фінансування державної політики, що передбачають закріплення розробленої політики у низці рішень і програм; 4) реалізація політики – здійснення та моніторинг державної політики, що передбачає комплекс заходів із впровадження прийнятих рішень і програм; 5) оцінка політики – оцінка державної політики, спрямована на перевірку її ефективності та якості, й регулювання державної політики; наслідком цього етапу може бути або коригування, або відмова від політики, що запроваджується [9]. Загалом, підтримуючи позицію дослідника І. Петренка, варто зазначити, що кожен із зазначених вище етапів має свою важливу роль у процесі розвитку та здійсненні державної стратегії, спрямованої на вирішення суспільних проблем і досягнення поставлених цілей. Ретельне планування, впровадження та оцінка політики є ключовими аспектами успішної державної діяльності. Таким чином, кожен з цих етапів охоплює важливі кроки, які сприяють успішному розвитку та виконанню державної політики.

Проаналізувавши думки вчених, вважаємо за доцільне вивести власне визначення поняття «державна політика». Отже, державна політика – це систематичний процес прийняття рішень, розробки стратегій та програм, спрямованих на формування суспільного запиту та визначення нормативних рамок для досягнення конкретних суспільних цілей, здійснюваний державними органами влади та спрямований на регулювання різних сфер громадського життя.

Враховуючи мету нашого дослідження, вважаємо необхідним перейти до розгляду поняття та сутності державної політики у сфері освіти. Відразу зауважимо, що термін «державна політика в галузі освіти» або «державна освітня політика» бере свій початок у 60-х роках ХХ ст. Саме тоді відбувся значний інформаційний прогрес. Також відтоді стрімким темпом почали розвиватися природничі та точні (фізико-математичні) науки.

Взагалі, як зазначає дослідниця Я. Тицька, науковці використовують різні формулювання для позначення поняття «державна політика у сфері освіти» (наприклад, «державна освітня політика», «державна політика в галузі освіти», «національна освітня політика»), які можна вважати синонімічними [8, с. 56].

Підтримуючи таку позицію вченої, доречно вказати, що остання визначає державну політику в галузі освіти як: «Передбачену законодавством сукупність дій органів державної влади щодо формування й реалізації стратегічних завдань сфери освіти, удосконалення та розвитку системи освіти з метою задоволення потреб людини й суспільства» [8, с. 57].

Державна політика у сфері освіти розуміється як система напрямів діяльності держави на шляху вирішення найбільш важливих проблем і вирішення завдань, що постають перед системою освіти [4, с. 205].

Н. Ногас вважає, що державна політика в галузі освіти є основою загальнодержавної політики із цілісною комплексною системою заходів державних інституцій щодо планомірного управління освітньою сферою з метою покращення її функціонування та престижності й ролі в суспільстві [9, с. 92].

На думку І. Колодія, державна освітня політика – це планомірно організована діяльність та відповідно цілісна, комплексна система заходів державних інституцій щодо цілеспрямованого управління освітньою галуззю з метою її оптимізації, повноцінного функціонування та розвитку, це концентроване вираження ідеологічних та соціальних принципів, що визначають ставлення держави до функціонування і розвитку галузі, її роль у суспільстві [12, с. 236–237]. Вчений Д. Петрашенко тлумачить державну освітню політику як складову політики держави, що відображає сукупність її цілей і завдань у сфері освіти, які формуються політичною системою залежно від сутності держави та її соціального призначення і реалізуються нею за допомогою відповідних інструментів. Таким чином, поняття «державна освітня політика» передбачає, що вона формується, визначається державою і здійснюється від її імені в особі державних органів та установ, які уособлюють усі гілки державної влади, з метою упорядкування освітніх процесів, здійснення на них впливу або безпосереднього визначення їх перебігу [11, с. 443]. Науковець Л. Наливайко зосереджує свою увагу на тому, що державна освітня політика – це складова частина політики держави, спрямована на вирішення завдань у сфері освіти, забезпечення потреб особи в освітній галузі та комплектацію органів держави кваліфікованими кадрами з метою духовно-ідеологічного збагачення суспільства й соціально економічного розвитку держави [12, с. 35].

На нашу думку, дещо схоже трактування державної освітньої політики знаходимо у науковій праці В. Крушеніцького, який зауважує, що під державною освітньою політикою потрібно розуміти політику основою якої є формування та розвиток системи освіти, її головна мета – забезпечення суспільства необхідними знаннями, які сприятимуть його розвитку, встановлюючи пріоритетні напрями, що стосуються фінансування, управління, планування та контролю системи освіти [13, с. 135].

Таким чином, ґрунтуючись на вищевикладеному, державну політику у сфері освіти ми можемо визначити як систему організованих дій та регулювань, здійснюваних суб'єктом владних повноважень, з метою формування, вдосконалення та розвитку галузі освіти, спрямованої на створення умов для набуття та вдосконалення освітніх компетентностей особи, для реалізації її потенціалу, задоволення духовних, культурних потреб, самовизначення, розвитку та подальшого саморозвитку.

Другий рік війни змусив Міністерство освіти і науки України переглянути традиційні підходи до формування своєї політики, що зумовило повне переформатування МОН своєї стратегії та пристосуватися до складних умов разом із закладами освіти (відновлення пошкоджених і зруйнованих закладів та установ освіти; створення максимально безпечних умов для учасників освітнього процесу у період воєнних дій на всій території України; забезпечення всім здобувачам освіти безперервного доступу до освітнього процесу, незалежно від їх перебування на території України, чи за її межами; забезпечення гарантованого конституцією права на освіту за національними стандартами та освітніми програмами, з недопущенням впливу на них російських загарбників).

Взявши до уваги євроінтеграційні реформи в освіті, запроваджені Міністерством освіти і науки України, одним із напрямів яких є доступна та якісна освіта, сьогодні у 2024 р. нагальним є збереження євроінтеграційного поступу та забезпечення імплементації європейських принципів, підходів і практик в освітній та науковий простір [14; 15]. Потрібно розпочинати із забезпечення реалізації права на освіту громадянам, вимушених перебувати на інших територіях держави чи інших країнах Світу, беручи за приклад позитивний досвід таких країн, як: Литва, Польща, Швеція, Угорщина [16, с. 123].

Висновки. Дослідження сутності державної політики не втрачає своєї актуальності, оскільки вона становить основу для розвитку країни, визначає способи регулювання економіки, соціальної сфери, а також зовнішніх відносин. У сучасних умовах введення воєнного стану, зростання геополітичних напруг, економічних викликів, важливо прорахувати якісну стратегію державної політики, спрямованої на стабілізацію, відновлення та розвиток суспільства і країни. В умовах введення воєнного стану сучасна державна політика у сфері освіти визначає напрями перезавантаження освітньої діяльності для забезпечення громадян України на отримання конституційного права на освіту. На сьогодні Міністерство освіти і науки України запускає нову гарячу лінію «Школа офлайн», де можна отримати інформацію: про форми здобуття освіти в новому навчальному році; особливості навчання дітей, переміщених унаслідок російської агресії; організацію навчання для дітей, які перебувають за кордоном; функціонування мережі дистанційних шкіл; навчання учнів на тимчасово окупованих територіях; можливості для вчителів дистанційних шкіл [17].

Список використаних джерел

1. Герасимчук Т. Ф., Киридон А. М., Троян С. С. Загальна теорія політики : навч. посіб. Київ : Кондор, 2017. 226 с.

2. Юридична енциклопедія : в 6 т. / за ред. Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : Українська енциклопедія, 2002. Т. 4 : Н - П. 720 с.
3. Політологія : навчальний енциклопедичний словник-довідник / за наук. ред. д-ра політ. н. Хоми Н. М. та ін. Львів : Новий Світ – 2000, 2014. 779 с.
4. Державна політика : підручник / ред. кол. Ю. В. Ковбасюк (гол.), К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. Київ : НАДУ, 2014. 448 с.
5. Димидюк К. Д. Адміністративно-правова природа державної політики у сфері підприємницької діяльності. *Правові механізми забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства та держави: тези доповідей учасників науково-практичної конференції, (м. Харків, 14 червня 2019 р.)*. Харків. 2019. С. 183–186. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20190614/article/view/dumydiuk (дата звернення: 27.05.2024).
6. Шульга Н. Д. Характеристика базових понять феномена державна освітня політика. *Теорія та практика державного управління*. 2015. № 2. С. 150–157.
7. Петренко І. Сутність державної політики та державних цільових програм. *Віче*. 2011. № 10. С. 23–25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2011_10_10 (дата звернення: 29.05.2024)
8. Тицька Я. О. Державна політика у сфері освіти: правовий аспект. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. 2(23). С. 55–60. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v2_2018/14.pdf (дата звернення: 29.05.2024).
9. Ногас Н. Державна політика у галузі освіти України: сутність та зміст. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. 1(21). С. 87–95. URL: <https://cutt.ly/VezBHVkd> (дата звернення: 29.08.2024).
10. Колодій І. С. Сучасні тенденції державної освітньої політики України. *Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні* : зб. тез XI наук.-практ. конф. (м Львів, 30 бер. – 4 квіт. 2015 р.). Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2015. С. 235–239. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/66e5990b-94cd-4dcc-9d0f-5b9814e2e06f/content> (дата звернення: 21.05.2024).
11. Петрашенко Д. В. Державна освітня політика України на сучасному етапі: цілі, складові, перспективи. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 6. С. 141–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2013_6_28 (дата звернення: 19.05.2024).
12. Наливайко Л. П. Трансформація державної освітньої політики в Україні в умовах євроінтеграції. *Право і суспільство*. 2015. № 3. Ч. 3. С. 31–36.
13. Крушеніцький В. С. Державна освітня політика як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Наукові записки. Серія : Право*. 2023. № 14. С. 134–138. URL: <https://cutt.ly/KezBMFc4> (дата звернення: 29.05.2024).
14. Реформа освіти та науки. Урядовий портал: Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://cutt.ly/IezB0cGJ> (дата звернення: 22.05.2024).
15. Головні досягнення МОН у сфері європейської інтеграції у 2022 році. Міністерство освіти і науки України: Офіційний вебпортал. URL: <https://cutt.ly/NezB2tGr> (дата звернення: 21.05.2024)
16. Максименко Н. В. Реалізація права на освіту неповнолітніми в умовах війни у розрізі євроінтеграційних реформ України: адміністративно-правовий вимір. *Інтеграція правової системи України в Європейський простір: стан та шляхи розвитку*: моногр. 2-е вид., доп. / кол. авторів; за заг. ред. В. Г. Гриценко, Є. Ю. Соболя. Кропивницький : ФОП М. Піскова, 2023. 405 с.
17. МОН запускає гарячу лінію «Школа офлайн». Міністерство освіти і науки України: вебсайт. 2024. URL: <https://mon.gov.ua/news/mon-zapuskaie-hariachu-liniiu-shkola-oflain> (дата звернення: 18.05.2024)

References

1. Herasymchuk, T. F., Kyrydon, A. M. & Troian, S. S. (2017). *Zahalna teoriia polityky: navchalnyi posibnyk [General theory of politics: a textbook]*. Kyiv: Kondor [in Ukrainian]
2. Shemshuchenko, Yu. S. (2002). *Iurydychna entsyklopediia [Legal encyclopedia]*. (Vols. 1-6). Kyiv : Ukrain-ska entsyklopediia [in Ukrainian].
3. Khoma, N. M. (2014). *Politolohiia [Political science]*. Lviv: Novyi Svit – 2000 [in Ukrainian]
4. Kovbasiuk, Yu. V., Vashchenko, K. O. & Surmin, Yu. P. (2014). *Derzhavna polityka [Public policy]*. Kyiv : NADU [in Ukrainian]
5. Dymydiuk, K. D. (2019). *Administratyvno-pravova pryroda derzhavnoi polityky u sferi pidpriemnytskoi diialnosti [Administrative and legal nature of state policy in the field of entrepreneurial activity]*. *Pravovi mekhanizmy zabezpechennia ta zakhystu prav i svobod liudyny i hromadianyna, interesiv suspilstva ta derzhavy* :

- tezy dopovidei uchasnykiv naukovo-praktychnoi konferentsii - Legal Mechanisms for Ensuring and Protecting Human and Civil Rights and Freedoms, Interests of Society and the State: Abstracts of the Participants of the Scientific and Practical Conference*, 183-186. Kharkiv [in Ukrainian]
6. Shulha, N. D. (2015). Kharakterystyka bazovykh poniat fenomena derzhavna osvinitia polityka [Characterization of the basic concepts of the phenomenon of state educational policy]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia - Theory and practice of public administration*, 2, 150-157 [in Ukrainian]
 7. Petrenko, I. (2011). Sutnist derzhavnoi polityky ta derzhavnykh tsilovykh prohram [The essence of state policy and state targeted programs]. *Viche - The Veche*, 10, 23-25. Retrived from http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2011_10_10 [in Ukrainian]
 8. Tytska, Ya. O. (2018). Derzhavna polityka u sferi osvity: pravovyi aspekt [State Policy in the Field of Education: Legal Aspect]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk - Prykarpattyia Legal Bulletin*, 2 (23), 55-60. Retrived from http://www.pjv.nuoua.od.ua/v2_2018/14.pdf [in Ukrainian]
 9. Nohas, N. (2020). Derzhavna polityka u haluzi osvity Ukrainy: sutnist ta zmist [State Policy in the Field of Education in Ukraine: Essence and Content]. *Aktualni problemy pravoznavstva - Actual problems of jurisprudence*, 1(21), 87-95. Retrived from <https://cutt.ly/VezBHVkD> [in Ukrainian]
 10. Kolodii, I. S. (2015). Suchasni tendentsii derzhavnoi osvithoi polityky Ukrainy [Current trends in the state educational policy of Ukraine]. *Problemy ta perspektyvy rozvytku ekonomiky i pidpryiemnytstva ta kompiuternykh tekhnolohii v Ukraini : zbirnyk tez XI naukovo-praktychnoi konferentsii - Problems and prospects of development of economy and entrepreneurship and computer technologies in Ukraine: collection of abstracts of the XI scientific and practical conference*. Lviv : Vyd-vo Lvivskoi politekhniki, 235-239 [in Ukrainian]
 11. Petrashenko, D. V. (2013). Derzhavna osvithia polityka Ukrainy na suchasnomu etapi: tsili, skladovi, perspektyvy [State educational policy of Ukraine at the present stage: goals, components, prospects]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy - Scientific Notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 6, 141-144. Retrived from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2013_6_28 [in Ukrainian]
 12. Nalyvaiko, L. P. (2015). Transformatsiia derzhavnoi osvithoi polityky v Ukraini v umovakh yevrointehratsii [Transformation of state educational policy in Ukraine in the context of European integration]. *Pravo i suspilstvo - Law and society*, 3, 31-36 [in Ukrainian]
 13. Krushenitskyi, V. S. (2023). Derzhavna osvithia polityka yak ob'ekt administratyvno-pravovoho rehuliuвання [State educational policy as an object of administrative and legal regulation]. *Naukovi zapysky. Seriiia : Pravo - Scientific notes. Series: Law*, 14, 134-138. Retrived from <https://cutt.ly/KezBMFc4> [in Ukrainian]
 14. Reforma osvity ta nauky [Reform of education and science]. *Uriadovyi portal: Yedynyi veb-portal orhaniv vykonavchoi vlady Ukrainy - Government portal: The only web portal of the executive authorities of Ukraine*. Retrived from <https://cutt.ly/IezB0cGJ> [in Ukrainian]
 15. Holovni dosiahnennia MON u sferi yevropeiskoi intehtatsii u 2022 rotsi [Main achievements of the Ministry of Education and Science in the field of European integration in 2022]. *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy: Ofitsiinyi veb-portal - Ministry of Education and Science of Ukraine: Official web portal*. Retrived from <https://cutt.ly/NezB2tGp> [in Ukrainian].
 16. Maksymenko, N. V. (2023). Realizatsiia prava na osvitu nepovnolitnymy v umovakh viiny u rozrizi yevro-intehratsiinykh reform Ukrainy: administratyvno-pravovyi vymir [Realization of the Right to Education by Minors in the Context of European Integration Reforms of Ukraine: Administrative and Legal Dimension]. *Intehratsiia pravovoi systemy Ukrainy v Yevropeyskyi prostir: stan ta shliakhy rozvytku - Integration of the Legal System of Ukraine into the European Space: Status and Ways of Development*. Kropyvnytskyi: FOP M. Piskova [in Ukrainian]
 17. MON zapuskaie hariachu liniu «Shkola oflain» [The Ministry of Education and Science launches the School Offline hotline]. *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy: veb sait - Ministry of Education and Science of Ukraine: website*. Retrived from <https://cutt.ly/OezB8DRu> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 07.06.2024